

BANK DOBRYCH PRAKTYK

Urszula Opłocka

Przy okazji

Tekst: **Urszula Opłocka**

Doktor nauk humanistycznych w dziedzinie pedagogiki, nauczycielka języka polskiego; dyrektorka Szkoły Podstawowej nr 61 we Wrocławiu; jako trener oświaty przygotowuje i prowadzi szkolenia dla nauczycieli. Od wielu lat współpracuje z Centrum Edukacji Obywatelskiej, przede wszystkim w obszarze oceniania kształtującego.

Konsultacja merytoryczna:

Anna Płusa

Redakcja i korekta:

Anna Wawryszuk

Projekt okładki:

Barbara Jechalska

Redakcja techniczna i skład:

Anna Wawryszuk

Warszawa 2018

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji

Creative Commons – Uznanie Autorstwa – Użycie Niekommercyjne (CC-BY-NC)

Ośrodek Rozwoju Edukacji

Aleje Ujazdowskie 28

00-478 Warszawa

tel. 22 345 37 00

www.ore.edu.pl

Spis treści

Trudne początki	4
Wspomaganie przy okazji.....	4
Od czego zaczęliśmy	5
Analiza kompetencji	6
Szkolenia.....	7
Nie tylko nauczyciele	8
Jeszcze nie skończyliśmy	8

Trudne początki

Proces wspomaganie kompetencji informatycznych w Szkole Podstawowej nr 61 im. Janusza Korczaka we Wrocławiu był prowadzony przez dyrektora szkoły. Jako specjalista ds. wspomaganie szkół miałam za sobą doświadczenie prowadzenia wspomaganie w placówkach w roku 2016/2017. Ukończyłam także pilotażowe szkolenie dla dyrektorów w zakresie wspomaganie szkół w obszarze rozwoju kompetencji kluczowych uczniów. Powyższe doświadczenia wywarły pozytywny wpływ na efektywny przebieg procesu, co nie oznacza, że w czasie jego realizacji nie pojawiły się przeszkody.

Moje pierwsze działania z zakresu wspomaganie dwóch szkół podstawowych w roku 2016/2017 zostały przerwane dość niespodziewanie na prośbę dyrektorów, którzy razem ze swoimi nauczycielami musieli zająć się pilnymi sprawami bieżącymi. Z tego samego powodu zrezygnowałam ze współpracy specjalisty ds. wspomaganie szkół po przeprowadzeniu diagnozy i pierwszego szkolenia z zakresu wspomaganie rozwoju takich kompetencji jak: kreatywność, przedsiębiorczość, praca zespołowa. Kiedy decydowałam się jako dyrektor na realizację wspomaganie w tym obszarze, chciałam skorzystać z okazji, jaką była możliwość bezpłatnej współpracy ze specjalistą ds. wspomaganie szkół. Specjalista nie tylko miał poprowadzić procesu wspomaganie, ale także był gotów przeprowadzić trzy szkolenia dla mojego zespołu z tego właśnie zakresu. Szybko okazało się, że podjęta decyzja nie była słuszna.

Po pierwsze wybór obszaru wspomaganie nie wynikał wprost z aktualnych potrzeb nauczycieli i nie wiązał się z innymi prowadzonymi działaniami, które angażowałyby sporą ich grupę. Owszem, wdrażaliśmy wówczas nowe programy zajęć z zakresu kreatywności w dwóch klasach, a sześciu nauczycieli ukończyło w poprzednich latach długie szkolenia z tego obszaru, ale byli jeszcze na etapie uczenia się stosowania na zajęciach z uczniami nowych kompetencji, a nie gotowi do dzielenia się nimi z pozostałymi.

To uświadomiło mi, że wybór obszaru wspomaganie musi wynikać z aktualnych potrzeb szkoły, a także powinien być powiązany z innymi zaplanowanymi na dany rok działaniami. W taki sposób zrodził się ten projekt o znamiennej nazwie „Przy okazji”. Jego nazwa także trafnie sugeruje, że bardzo starałam się, aby nie mnożyć dodatkowych działań.

Wspomaganie przy okazji

Tym razem występowałam w podwójnej roli – specjalisty ds. wspomaganie szkół i dyrektora szkoły wspomaganie, który z kolei korzystał z pomocy doradcy w pilotażowym projekcie Ośrodka Rozwoju Edukacji w Warszawie, w ramach którego jako dyrektor ukończyłam trwające 72 godziny szkolenie „Jak wspomagać szkoły w zakresie kształcenia kompetencji kluczowych uczniów?” i byłam zobowiązana do prowadzenia wspomaganie w swojej szkole.

To połączenie było komfortowe, ponieważ eliminowało np. problem poszukiwania wspólnych terminów, na bieżąco mogłam reagować, modyfikując działania. Chociaż początkowo

byłam bardzo sceptycznie nastawiona, bo oczekiwałam specjalisty ds. wspomagania szkół, który przejąłby moje obowiązki, z czasem takie rozwiązanie uznałam jednak za trafniejsze.

Zadaniem doradcy było zorganizowanie trzech spotkań ze mną – na początku, w środku i pod koniec wspomagania, i prowadzenie rozmów, dzięki którym poddawałam refleksji przebieg procesu. Tu jednak muszę zaznaczyć, że najpierw uczestniczyłam w szkoleniu przygotowującym mnie do roli specjalisty ds. wspomagania szkół i w tej roli pracowałam i pracuję nadal, współpracując z innymi placówkami. Później dopiero wzięłam udział w szkoleniu dyrektorów organizujących wspomaganie swojej szkoły. Dzięki temu mogłam dość swobodnie balansować pomiędzy tymi rolami – dyrektora wspomagającego rozwój kompetencji kluczowych w swojej szkole i specjalisty ds. wspomagania szkół. Spotkania z doradcą i możliwość porozmawiania z kimś z zewnątrz pomagała mi porządkować działania, które już przeprowadziłam oraz planować kolejne.

Od czego zaczęliśmy

Wstępną diagnozę potrzeb przeprowadziłam wspólnie z nauczycielami w szkole 17 listopada 2016 roku, kiedy to na podstawie moich spostrzeżeń ze sprawowanego nadzoru pedagogicznego (głównie obserwacje lekcji) uznałam, że znakomita baza szkoły (w każdej sali komputer i rzutnik oraz w prawie wszystkich tablica multimedialna) jest dość słabo wykorzystywana. Aby zweryfikować moje subiektywne odczucia przeprowadziłam podczas spotkania całego zespołu analizę stosowania nowych technologii na lekcji przez nauczycieli naszej szkoły. Nie udało się wykorzystać do tego celu aplikacji na smartfony, gdyż nie wszyscy mieli wystarczająco nowoczesny sprzęt i nasze szkolne wi-fi nie stało na wysokości zadania (oba te spostrzeżenia stały się także elementem diagnozy). Do pogłębienia analizy problemu wykorzystaliśmy więc najpierw analizę SWOT, a następnie „wędrujące plakaty”¹.

Wtedy jeszcze nie koncentrowaliśmy swojej uwagi na możliwości rozwoju kompetencji informatycznych uczniów, lecz na tym, jaki poziom tych kompetencji prezentują nauczyciele. Sądzę, że to był dobry punkt wyjścia, bo przecież najpierw należy wykształcić jakąś kompetencję u siebie, aby móc ją rozwijać u innych. Rzeczywiście zdiagnozowaliśmy wówczas istotne własne braki kompetencyjne, np. nieznaną metodę oraz narzędzi potrzebnych do skutecznego i celowego stosowania TIK na lekcji, a tym samym rozwoju tych kompetencji u uczniów.

Zauważyliśmy także potrzebę stosowania takich aplikacji podczas lekcji oraz kształcenia u uczniów właściwych zachowań w internecie. Na potrzebę przygotowania się do profilaktycznej pracy z uczniami w obszarze właściwego zachowania się w sieci zwróciła uwagę nasza pedagog, przypominając, że wskutek reformy oświaty pozostaną w szkole starsze roczniki, a więc uczniowie w wieku, w którym zachowania ryzykowne wynikają z ich etapu rozwojowego. Należy zatem przewidywać występowanie takich zachowań, przygotować się do przeciwdziałania niekorzystanym zjawiskom oraz wypracować procedury reagowania w sytuacji

¹ J. Wójcik, [Wędrujące plakaty](#) [online, dostęp dn. 15.05.2018].

ich wystąpienia. Ten głos sprawił, że za bardzo istotne uznaliśmy konieczność poruszenia problemu bezpiecznego przebywania w sieci.

Konieczność używania różnych narzędzi TIK podczas lekcji uświadomiło nam także nasze badanie przeprowadzone wśród uczniów na temat dobrej lekcji. Większość klas, szczególnie tych starszych, wskazywała stosowanie aplikacji podczas zajęć jako atut lekcji. Bezpośrednim efektem tej diagnozy była decyzja o przygotowaniu projektu Erasmus+ „e-Szkoła”, który zakładał zdobywanie przez nauczycieli kompetencji właśnie w obszarze metodyki prowadzenia zajęć z wykorzystaniem różnych narzędzi TIK. Zaplanowaliśmy również wzięcie udziału w projekcie „Cybernauci”. Umożliwiał on nauczycielom, uczniom i rodzicom uczestnictwo w warsztatach na temat bezpieczeństwa w sieci.

W sierpniu, gdy zaczęłam rozmowę z nauczycielami o kompetencjach kluczowych, wiedzieliśmy, że zakwalifikowaliśmy się do obu tych projektów. Wiedzieliśmy także, że przystąpienie do realizacji ministerialnego projektu „Aktywna tablica” wiąże się z możliwością zakupu dodatkowego nowoczesnego sprzętu multimedialnego oraz koniecznością wypełnienia całego katalogu dodatkowych wymagań. Priorytety polityki oświatowej państwa na rok 2017/2018 wskazywały na „podniesienie jakości edukacji (...) informatycznej; bezpieczeństwo w internecie, odpowiedzialne korzystanie z mediów społecznych”. Zagadnienia te znalazły się również w planie nadzoru Dolnośląskiego Kuratora Oświaty (m.in. nowe technologie w nauczaniu), które zostały przedstawione dyrektorom szkół podczas inauguracji roku szkolnego 2017/2018 jako priorytety edukacyjne miasta Wrocławia. Gdy wzięliśmy pod uwagę wszystkie te informacje, stało się dla nas oczywiste, że należy skupić się w tym roku na kompetencjach informatycznych.

Analiza kompetencji

Wraz z całym zespołem rozpoczęliśmy od analizy wszystkich kompetencji. W celu zapoznania się z Zaleceniem Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 roku w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie² wykorzystaliśmy metodę JIGSAW³. Przyjrzelśmy się także zapisom starej⁴ i nowej podstawy programowej⁵ w tym obszarze. Następnie podczas pracy w parach zastanowiliśmy się, po czym będzie można poznać, że kompetencje informatyczne są kształcone na lekcji z danego przedmiotu. Dzięki temu każdy nauczyciel mógł popatrzeć na te kompetencje z własnej perspektywy i poddać refleksji swój warsztat pracy oraz zastanowić się, co w tym obszarze może na swoich lekcjach robić lepiej.

² [Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 roku w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie](https://ec.europa.eu/epale/pl/resource-centre/content/zalecenie-parlamentu-europejskiego-i-rady-z-dnia-18-grudnia-2006-r-w-sprawie-procesie-uczenia-sie-przez-cale-zycie) (2006/962/WE) [online, dostęp dn. 15.05.2018].

<https://ec.europa.eu/epale/pl/resource-centre/content/zalecenie-parlamentu-europejskiego-i-rady-z-dnia-18-grudnia-2006-r-w-sprawie>

³ M. Wojnarowska, [Metoda JIGSAW](#) [online, dostęp dn. 15.05.2018].

⁴ Dz.U. 2012 poz. 977.

⁵ Dz.U. 2016 poz. 895.

Ustaliliśmy także, że nasz tegoroczny Spacer Edukacyjny⁶ uwzględni obserwację obecności narzędzi TIK na lekcjach, co w arkuszu obserwacji zostało zapisane jako „Stosowanie narzędzi TIK – pomoc w zrozumieniu treści lekcji, zaciekawienie, zabawa”. Założyliśmy konieczność doksztalcania się w tej dziedzinie. Udział w projektach Erasmus+ KA1⁷ „e-Szkoła” i „Cybernauci”⁸ gwarantował realizację w naszej szkole pewnego minimum w tym obszarze, a „Aktywna tablica”⁹ oraz wymienione wyżej priorytety polityki oświatowej państwa¹⁰ i prezydenta Wrocławia¹¹ zapewniały szeroki dostęp do różnorodnych form doskonalenia zawodowego. Ze względu na niedawne uwzględnienie w podstawach programowych myślenia komputacyjnego oraz podstaw programowania zaplanowaliśmy także szkolenia w tym zakresie.

Powołane zespoły ds. realizacji Erasmus+ „e-Szkoła” oraz rozwoju TIK (odpowiedzialny także za realizację „Aktywnej tablicy”) zostały zobowiązane do współpracy. Zdecydowaliśmy również o przygotowaniu się do wprowadzenia dziennika elektronicznego w pierwszym semestrze, aby od drugiego półrocza prowadzić go w dwóch wersjach: papierowej i elektronicznej. Umówiliśmy się, że podczas obserwacji lekcji dyrektor i wicedyrektor będą zwracać uwagę na rozwijanie przez nauczycieli i uczniów kompetencji informatycznych. Zaakceptowaliśmy także pomysł stworzenia własnej bazy scenariuszy z TIK, aby z jednej strony odeprzeć zarzuty, że nie korzystamy z dostępnego sprzętu, bo ważne jest, by robić to celowo, z drugiej zaś, aby zachęcić nauczycieli rzadziej korzystających z tej możliwości rozwoju.

Szkolenia

W pierwszym semestrze zgodnie z planem opracowanym w ramach kompleksowego wsparcia placówki odbyły się spotkania wszystkich nauczycieli, które dotyczyły:

- korzystania z aplikacji Padlet,
- dziennika elektronicznego,
- zagrożeń, z którymi w sieci może spotkać się nauczyciel.

Grono pedagogiczne wzięło też udział w warsztatach w ramach projektu „Cybernauci”.

Dwóch nauczycieli uczestniczyło także w job shadowing we Francji. Po przyjeździe podzieli się z pozostałymi nowo nabytą wiedzą dotyczącą narzędzi i metod stosowanych we Francji. Okazało się, że chociaż w każdej klasie znajduje się komputer (bez monitora) i tablica multimedialna, nauczyciele korzystają z tego sprzętu w bardzo konserwatywny sposób – używają go głównie do prezentacji kart pracy lub wyświetlania krótkich filmów z YouTube’a. Bardzo zainteresował nas nowo wprowadzany we Francji system informacji o wynikach klasyfikacyj-

⁶ [Praktyki współpracy nauczycieli. Spacer Edukacyjny](#) [online, dostęp dn. 15.05.2018].

⁷ Erasmus +, [Akcja 1. Mobilność edukacyjna](#) [online, dostęp dn. 15.05.2018].

⁸ [Cybernauci](#) [online, dostęp dn. 15.05.2018]

⁹ [Aktywna tablica](#), Ministerstwo Edukacji Narodowej [online, dostęp dn. 15.05.2018].

¹⁰ [Podstawowe kierunki realizacji polityki oświatowej państwa w roku szkolnym 2017/2018](#), Ministerstwo Edukacji Narodowej [online, dostęp dn. 15.05.2018].

¹¹ [Nowy rok szkolny](#), wroclaw.pl [online, dostęp dn. 15.05.2018].

nych oraz końcowo rocznych. Jest on zcentralizowany i daje możliwość monitorowania wyników uzyskiwanych przez każdego ucznia uczącego się w tym kraju.

Szybko okazało się także, że nasze przewidywania o dostępności różnych szkoleń zewnętrznych nie były bezzasadne. Wrocławskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli, nasz ośrodek metodyczny, organizował konferencje wspomagające realizację programu „Aktywna tablica”. Dolnośląska Szkoła Wyższa IV edycję otwartej konferencji pt. „Młodzież wobec współczesnych zagrożeń” poświęciła zjawisku cyberprzemocy i zabezpieczeniu swoich danych przed ich bezprawnym wykorzystaniem w sieci. To tylko przykłady z oferty, z której w tym roku szkolnym korzystali nauczyciele naszej szkoły.

Nauczyciele informatyki i edukacji wczesnoszkolnej zdecydowali się także na szkolenia z zakresu programowania (konferencje, szkolenia on-line). Udało się zaprosić do szkoły Mistrza Kodowania z Łodzi, który poprowadził dwie lekcje pokazowe oraz warsztaty dla zainteresowanych nauczycieli.

Nowe umiejętności zostały natychmiast wdrożone i zachwyciły naszych gości zaproszonych do uczestnictwa w trzech lekcjach w ramach Spaceru Edukacyjnego, który jeszcze się nie zakończył. Przed nami ostatnia jego tura, dlatego nie przedstawiam danych z obserwacji. Lider jednak podkreślał fakt, że podczas lekcji stosowane były różne narzędzia nowych technologii, m.in. gry edukacyjne, filmiki, prezentacje multimedialne. Stworzyliśmy także naszą bazę scenariuszy lekcji z wykorzystaniem TIK – każdy nauczyciel przygotował własny.

Nie tylko nauczyciele

Adresatami naszych działań byli także uczniowie. Tu skoncentrowaliśmy się na profilaktyce bezpiecznych zachowań w internecie. Nauczyciel informatyki wraz z jedną ze starszych klas przygotował program na temat tego, jak należy działać w sieci. Obejrżeli go wszyscy uczniowie naszej szkoły. Plakaty stworzone podczas realizowanego wówczas projektu do dziś zdobią ściany korytarza szkoły. Dwie klasy uczestniczyły w warsztatach „Cybernautów”. Wychowawcy temat bezpieczeństwa w internecie poruszali podczas spotkań z wychowankami. Uczniowie byli uczestnikami naszych lekcji z TIK, a także towarzyszyli nauczycielom podczas Spaceru Edukacyjnego i mieli okazję wypowiedzieć się na temat celowości stosowania podczas zajęć konkretnych aplikacji. Odbływały się także konkursy, w których konieczne było np. wykorzystanie narzędzi aplikacji Scratch.

Jeszcze nie skończyliśmy

To nie wszystkie zaplanowane na ten rok działania. Zakończyliśmy pracę nad projektem „My School is cool!” w ramach programu eTwinning¹² i zaczynamy kolejne. Przygotowujemy wspólnie z uczniami gazetkę na temat bezpieczeństwa w sieci, która ma być z założenia mul-

¹² <http://www.sp61.wroclaw.pl/index.php/projekty/aktualne/etwining>

timedialna. Przed nami job shadowing w szkole z Hiszpanii oraz dwa międzynarodowe szkolenia z zakresu wykorzystania narzędzi multimedialnych.

Nie wszystkie te wydarzenia zostaną zakończone z upływem roku szkolnego. Mam jednak świadomość, że kształcenie kompetencji informatycznych w mojej szkole będzie się odbywać także w następnych latach. W tym roku położyliśmy nacisk na poszerzenie kompetencji nauczycieli oraz na budowanie umiejętności bezpiecznego przebywania uczniów w sieci. Zabrakło jednak wskaźników obserwacji, dzięki którym można by dokonać ewaluacji naszych działań w obszarze kształcenia kompetencji informatycznych podczas dowolnych lekcji – to mój błąd, po prostu o tym nie pomyślałam. W rezultacie zarówno moje obserwacje, jak i wyniki Spaceru Edukacyjnego w tym obszarze bez wskaźników nie dadzą jasnej odpowiedzi, czy rzeczywiście nasze działania są skuteczne i jakie są dowody na to, że uczniowie te kompetencje rozwijają zgodnie z naszymi oczekiwaniami. Mamy jednak szansę kontynuować efektywnie nasze działania w przyszłym roku, bazując na wnioskach z dotychczasowych doświadczeń.